

ORTAÖĞRETİM SOSYOLOJİ

3. Ünite

1. Toplumu oluşturan ögeler insan yaşamının ürünü oldukları için çok çeşitlidir. Bu nedenle toplumsal yapı, toplumun hem maddi hem manevi yönünü içine alan bir kavramdır. Maddi yön fiziki yapıyı, manevi yön kültürel yapıyı oluşturur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi diğerlerine göre toplumsal yapının farklı bir yönüne örnek verilebilir?

A) Üzerinde yaşanan toprak parçasının özellikleri
B) Ülkenin coğrafi konumu
C) Yer altı ve yer üstü zenginlikleri
D) İnsanlar arası sosyal ilişkiler ağı
E) Nüfusun yerleşim biçimi

2.

Metropoller sanayi ve ticaret başta olmak üzere birden fazla merkeze ayrılmıştır. Metropoller sadece kendilerine değil çevrelerine de üretim, ticaret, ulaşım, kültür, sanat, hizmet sektörü, eğitim gibi birçok alanda hitap edebilen çok merkezli kentlerdir. Bu tip kentlerin bir bölgesi sanayi merkezi iken başka bir bölgesi ticaret merkezi durumunda olabilmektedir.

Buna göre metropollerle ilgili aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

A) Kişilere sağlamış oldukları iş imkânlarından dolayı oldukça kalabalık bir nüfusa sahip olduklarından sürekli göç almakta ve kapladıkları alanlar genişlemektedir.
B) İnsanlar arası birincil ilişkiler sonucunda ortaya çıkan statü, rol, değer ve anlamlar da ortak mahiyettedir.
C) Akrabalık bağları güçlü olduğundan geniş aile denen aile tipi görülmektedir.
D) Tarımda makineleşmenin artması ile üretim geçimlik olmaktan çıkmış pazar için üretime dönüşmüştür.
E) Dış toplumsal çevre ile ilişkileri sınırlı olduğundan içine kapalıdır, doğal çevreye bağlılık ise fazladır.

3. “Toplumsal Yapı” ünitesinde öğretmen kent ve köy toplumsal yapısının özellikleri ile ilgili aşağıdaki tabloyu öğrencilerinin doldurmasını istemektedir. Öğrenciler numaralandırılmış her bir madde ile ilgili “ * ” işaretini tabloda ilgili yerlere işaretleyeceklerdir.

	MADDELER	KÖY	KENT
1.	Nüfus yoğunluğu daha fazladır.	....	....
2.	Toplumsal ilişkiler ikincildir.	....	....
3.	Ekonomik etkinlik daha çok tarımla sağlanır.	....	....
4.	Toplumsal kontrol yazılı normlarla sağlanır.	....	....
5.	Uzmanlaşmamış bir iş bölümü hâkimdir.	....	....

Buna göre aşağıdakilerden hangisinde maddelerin tamamı doğru cevaplamıştır?

A)

KÖY	KENT
	*
*	
*	
	*
*	

B)

KÖY	KENT
*	
	*
*	
*	
	*

C)

KÖY	KENT
	*
	*
*	
	*
*	

D)

KÖY	KENT
	*
*	
	*
	*
*	

E)

KÖY	KENT
	*
	*
*	
	*
	*

4. Kelebek etkisi, bir sistemin başlangıç verilerindeki küçük değişikliklerin büyük ve öngörülemez sonuçlar doğurabilmesine verilen addır.

Aşağıda bir makalenin özet kısmından alıntı yapılmıştır:

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; modernleşme ekseninde hızla değişen toplumsal yapı ile birlikte çözülen aile yapılarını incelemek ve bu çözülmelerinin nedenini belirlemektir. Aile yapısı toplumsal yapının devamı ve istikrarı için önemli bir tampon kurum niteliğindedir. Aile, yapısı gereği ne kadar sağlıklı bir özellik arz ederse, toplumsal yapı da o ölçüde sağlıklı bir karakter arz etmektedir. Birey, toplumsal norm ve değerleri aile içerisinde içselleştirerek sosyalleşir. Bu durum toplumda kelebek etkisi yaratır.

Buna göre makale yazarının "kelebek etkisi" **ile anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Toplumsal yapının değişiminin çok kolay olduğu

B) Toplumsal yapının önemli bir unsuru olan aile kurumunun diğer ögelerde de değişime sebep olduğu

C) Toplumsal yapının en önemli değişimi, modernite ekseninde gerçekleşen hızlı değişimler ile yaşamış olduğu

D) Aile yapısının değişime diğer toplumsal ögelere göre daha dirençli olduğu

E) Aile kurumunun, toplumsal yapının temel yapı taşı olduğu

5. Karla kaplı bir dağa düşen uçaktan kurtulanların hayatta kalabilmesi, bir voleybol takımının maçı kazanabilmesi için yapması gerekenler bellidir. Ayrıca çocuklar oyun oynarken ortak bazı kurallar belirleyebilir, eşler ev işlerini aralarında paylaşabilir, öğrenciler de sosyal projelerde organize olup sorumluluk alabilirler.

Bu parçada örneklendirilen toplumsal etkileşim tipi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mübadele

B) Baskı

C) İş birliği

D) Çatışma

E) Rekabet

6. Mübadele, Aristo'nun "Nikomakhos'a Etik"te yer alan şu ifadesinde anlamını bulur: "İnsanlar ya da çoğu insan, asil olanı dilerler fakat kârlı olanı tercih ederler. Bir hizmeti, karşılık beklemeksizin yerine getirmek asil, hizmetin karşılığını almak ise kârlı bir davranıştır. Bir insan verdiği hizmetin karşılığını denk bir şekilde almalıdır ve bunu gönüllü olarak yapmalıdır."

Buna göre aşağıdaki durumlardan hangisi toplumsal etkileşim tiplerinden mübadeleyi örneklendirir?

A) İş ortamında patronun tek bir çalışana vereceği primi kazanmak için var gücünüzle çalışırsınız.

B) Rakip firmanın satışlarını geçebilmek için sürekli indirimler yaparsınız.

C) Siz bir arkadaşınızın proje ödevini hazırlamasına yardım edersiniz onun da size sınavlara hazırlanırken yardım etmesini beklersiniz.

D) Çocuğunuza bazı davranışları kazandırmak için cezalar verirsiniz.

E) Trafik kurallarını ihlal ederseniz resmi görevliler tarafından yazılan cezalarla karşılaşırsınız.

7. Uyarlama, sosyokültürel değerleri birbirinden farklı birey ya da grupların karşılıklı ödünler vererek uzlaşmalarını sağlayan bir etkileşim türüdür. Uyarlama etkileşiminde, grupları yönlendirme gücüne sahip hükûmet gibi otoriteler ya da sivil toplum kuruluşları çatışan grupları uzlaştırmak için özel programlar geliştirir ve çatışmayı en aza indirgeyecek şekilde bütün toplumsal grupların kültürel taleplerini karşılamaya çalışır. Bu anlamda uyarlama, birey ya da grupları içinde yaşadıkları topluma uyumlu hâle getirme süreci ve bu yönde uygulanan politikalardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi toplumsal etkileşim tiplerinden uyarlamaya örnektir?

A) Ailelerin çocuklarını sokağa çıkma yasağı ile baskı altına alması

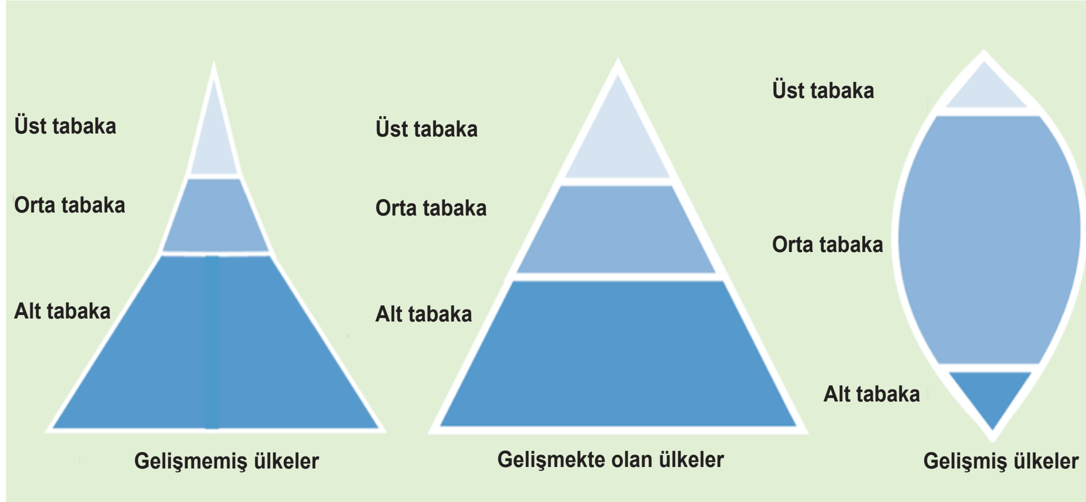
B) Savaş esirlerinin düşmana bilgi vermeye zorlanması

C) Göçle memleketlerinden İstanbul'a gelen ailelerin kent toplumsal yaşamına uygun davranmaya, davranışlarını ona göre ayarlamaya zorlanması

D) Maçta rakip takımı yenerek oyuncuların kupayı kazanmaya çalışması

E) Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin Alman toplumuyla yaşadıkları uyum sorunlarını gidermek için Alman hükûmetinin ücretsiz dil kursu açması

8. Sosyologlar tabakayı; statü, servet, güç, yaşama biçimi gibi ölçütlere dayanarak toplumsal farklılıkları kategorize etmek üzere araçsal bir kavram olarak kullanırlar. Bu kavram sosyologlara, somut bir toplumsal gruba atıfta bulunmaksızın toplumu üst, orta ve alt gibi hiyerarşik olarak bir araya gelmiş bir yapı şeklinde tasarlama imkânı tanır.

Bu tablodan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Orta tabaka, az gelişmiş toplumlarda tabakalaşma piramidinde geniş bir yer tutar.
B) Açık sınıf tabakalaşması genellikle geleneksel toplumlarda görülür.
C) Gelişmiş ülkelerin tabakalaşma piramidinde alt tabaka dar bir yer tutar.
D) Tabakalaşma biçimleri bütün toplumlarda aynı formda ortaya çıkar.
E) Endüstrileşmiş toplumlarda tabakalar doğumla elde edilen statüler tarafından belirlenir.

9. Toplumsal hareketlilik, bir bireyin ya da grubun aynı tabaka içerisinde ya da bir tabakadan diğerine doğru hareketidir. Bireylerin gelir düzeylerinde, saygınlıklarında ve yaşam biçimlerinde önemli değişikliklere neden olan alt tabakadan üst tabakaya geçiş ya da üst tabakadan alt tabakaya iniş biçimindeki değişmelere dikey hareketlilik denir. Bireylerin gelir düzeylerinde, saygınlıklarında ve yaşam biçimlerinde önemli bir farklılığa yol açmayan değişmelere ise yatay hareketlilik denir.

Öğretmen sosyoloji dersinde toplumsal hareketlilik konusunu işledikten sonra öğrencilerine aşağıdaki kontrol tablosunu doldurmasını ister.

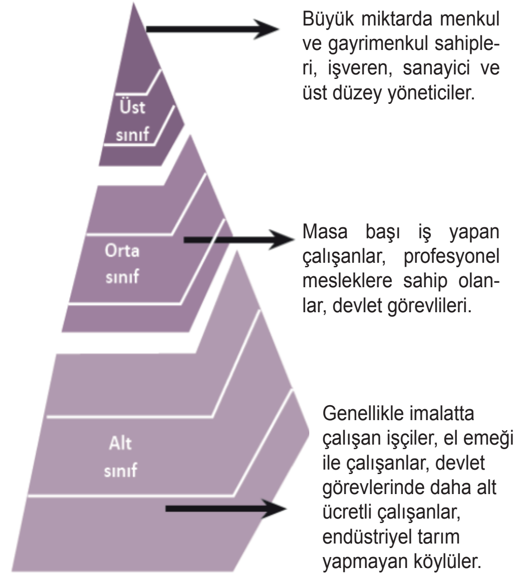
	Kontrol Tablosu	Doğru	Yanlış
I.	Yurda yeni dönen bir işçinin motor parçaları üreten bir fabrika açması yatay hareketliliktir.		
II.	Adana'dan İstanbul'a göç yatay hareketliliktir.		
III:	Fabrikada işçi olan birinin işveren olması dikey hareketliliktir.		

Buna göre kontrol tablosunda verilen bilgilerin doğruluk durumları aşağıdakilerden hangisidir?

A) D - D - D B) D - Y - Y C) Y - D - D D) Y - Y - D E) Y - Y - Y

10. **Modern Toplumların Sınıf Temelli Tabakalaşma Piramidi**

- Sosyal sınıflar herhangi bir kanunla veya dinsel bir açıklama ile belirlenmez. Sosyal bir sınıfa ait olma durumu aileden miras alınan, kanuni ve geleneksel bir temele oturmaz.
- Bir kişinin sosyal sınıfının belirlenmesinde sahip olduğu statü önemlidir ve bu statüler çoğunlukla "kazanılmış statü" lerdir. Tabakalar arası hareketlilik mümkündür ve sıkça görülen bir durumdur.
- Sosyal sınıf kişiler arasında özellikle maddi kaynakların mülkiyeti ve kontrolü gibi ekonomik temelli farklılıklara dayanır. Unvan, prestij, geleneksel ve kültürel değerler gibi ekonomik temele dayanmayan farklılıklar önemini kısmen yitirmiştir.
- Sanayileşmiş ve ekonomik olarak gelişmiş toplumlarda çoğunlukla ekonomik ölçütler esas alınarak oluşturulan üç sınıftan söz etmek mümkündür:

Buna göre modern toplumların tabakalaşma süreci ile ilgili aşağıdakilerden hangisine kesinlikle <u>ulaşılamaz</u>?

A) Kişiler iyi bir eğitim alarak toplumsal sınıf atlayabilirler.
B) Sosyal sınıfları belirleyen en etkili ölçüt ekonomik temellidir.
C) Gelirden ne kadar pay alındığı sosyal prestiji belirler.
D) Statüler verilmiş statüler olup doğumla belirlenir.
E) Üç sosyal sınıfın her birinin prestij ve unvanları farklıdır.

11. Demokratik seçimlerin yapıldığı yönetim sistemlerine sahip toplumlarda siyasal aktörlerin kendilerine güvenen ve seven birey ve gruplarla toplumsal ilişkileri olduğu gibi, bu aktörler kendilerini sevmeyen ve şüpheyle yaklaşan rakipleri ile de toplumsal ilişki kurarlar.

Bu açıklamada toplumsal etkileşimin aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Bireyler ve gruplar arasında uzun süreli ilişkilerle kurulur.
B) Olumlu ya da olumsuz düşünce, tutum ve davranışlar biçiminde gerçekleşebilir.
C) Bazı türleri istikrar ve düzenlilik gösterirken, bazıları değişime sebep olur.
D) Bütün toplumlarda geçerli ve evrensel bir özelliğe sahiptir.
E) İki ya da daha fazla insan ve grup arasında meydana gelir.

12. Hindistan'da yasal olarak kaldırılmasına rağmen etkileri hâlâ devam eden, yukarıdan aşağıya doğru din adamları, askerler, tüccarlar ve işçilerden oluşan toplumun hiyerarşik yapısında bir de sistemin dışında tutulan, köylerin ya da yerleşim yerlerinin en dış kısmında kendi imkânlarıyla yaşamalarına izin verilen, toplumda hor görülen işleri yapan dokunulmazlar (paryalar) vardır. Toplumu oluşturan insan ve insan grupları arasında yapılan bu ayrımlar dinsel inançlar, ritüeller, toprak sahipliği, gelenekler, toplumsal saygınlık, şeref, şan, unvan gibi kavramlarla da güçlendirilmiş ve meşrulaştırılmıştır.

Bu parçada açıklanan Hindistan kast sistemi aşağıdaki kavramlardan hangisinin bir örneğidir?

A) Sosyal grup
B) Sivil toplum
C) Sosyal tabakalaşma
D) Sosyal kategori
E) Sosyal hareketlilik

13. Türkiye'de feodalizmin çöküşünü konu alan "Züğürt Ağa" isimli filmde oyuncu Şener Şen Haraptar Köyü'nün ağasıdır. Yağmur yağmaması ve kuraklığın başlaması üzerine köylüler ağanın ürünlerini çalıp satar ve İstanbul'a kaçarlar. Ağa da topraklarını satarak, İstanbul'a göç eder. Fakat şehir yaşamına ayak uyduramayan ağa elinde avucunda ne varsa satıp tüketir. Eşi de evi terk eder. Sonunda ağa en iyi bildiği iş olan çiğ köfte yapma işine başlar.

Filmde geçen bu olay aşağıdaki kavramlardan hangisine bir örnektir?

A) Toplumsal etkileşim
B) Kapalı toplumsal tabakalaşma
C) Yarı kapalı toplumsal tabakalaşma
D) Dikey toplumsal hareketlilik
E) Toplumsal sapma

14. Toplumsal etkileşim tiplerinden rekabet, çatışma ve uyum birbirleriyle bağlantılı olan kavramlardır. Rekabet; iki veya daha fazla birey yani gruplar arasında belirli bir ödüle ulaşmak için yapılan yarıştır. Temel amaç rakibe üstün gelmektir, kişiler birbirlerine değil de hedeflerine yönelir. Rekabet bir zıtlaşmaya (düşmanlığa) dönüştüğünde çatışma ortaya çıkar. Taraflar birbirlerine yönelirler, her iki grubunda diğerini ortadan kaldırma çabası vardır. Uyum ise birlik ve beraberliği korumaya, çatışmaları önlemeye yönelik davranışlardır.

Buna göre;

I- Bir ilimizdeki iki otobüs firması İstanbul'a yolcu taşımaktadır. A firması sahibi B firmasına "Bilet fiyatlarımız yüksek, fiyatlarımızı aşağı çekelim." şeklinde teklifte bulunur. B firması kabul etmez, A firması sahibi de daha fazla yolcu taşıyabilmek ve müşteri memnuniyetini sağlamak için fiyatlarını indirir. Buna bakarak B firması da fiyat indirir.

II- Müşteriler fiyatlardan memnundur ama gerekenden fazla indirim olduğu için kalite düşmüştür. Neticede iki firma anlaşarak, bilet fiyatlarında ayarlamaya giderler ve bu durumdan hem firma sahipleri hem de müşteriler memnun olurlar.

örnekler sırasıyla aşağıdaki toplumsal etkileşim tiplerinden hangisine karşılık gelir?

	I.	II.
A)	Rekabet	Uyum
B)	Çatışma	Uyum
C)	Çatışma	Rekabet
D)	Uyum	Rekabet
E)	Rekabet	Çatışma

15. Sosyal sınıflar; kölelik, kast ve mevkiye dayalı sistemlerden farklı olarak kişinin içinde doğduğu statüyü değiştirebilme özelliğine sahip olduğu, bunu da kendi yetenekleri ve kazanımları ile yapabileceği için değişime ve dinamizme en açık sistem olarak adlandırılır.

Buna göre sosyal sınıflar ile ilgili;

I. Bir sosyal sınıfa ait olmak aileden miras alınarak kuşaklar arası aktarılır.

II. Kişinin sosyal sınıfı içinde doğduğu şartlara bağlı olsa da, bir ölçüde kazanılmış bir konum olmaya izin verir.

III. Sosyal sınıfların daha çok modern ve sanayileşmiş toplumlarda ortaya çıkması beklenir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız II. B) Yalnız III. C) I ve II. D) II ve III. E) I, II ve III.

16.

Çağdaş toplumlarda tabakalaşmadan çok, sınıf ve sınıflaşmadan söz edilir. Sosyal sınıf kavramı da, aynı toplumsal tabakalaşma gibi birtakım ölçütlere göre oluşmuş birbirine benzeyen insanların oluşturduğu bir kategoridir.

Örnek Olay

Dönemin en büyük ve lüks yolcu gemisi olan Titanik, en güvenilir gemi olarak ün yapmıştı. Gemi ilk yolculuğunda Kuzey Atlantik Denizi'nde bir buzul ile çarpıştı. Gemide üçüncü sınıftaki yolcuların bir ve ikinci sınıftaki yolcularla bir araya gelmelerini engellemek için bir otomatik kilit sistemi vardı ve o sistem çarpışmayla devreye sokulmuştu. Üçüncü sınıftaki yolcular ne olduğunu anlamak için dışarı çıkmaya çalıştıklarında kapıların kilitli olduğunu gördüler. Sonuçta görevli ve yolculardan oluşan toplam 2222 kişinin 1517'si batan gemiyle birlikte Atlantik Denizi'nin sularına gömüldü. Tarihsel araştırmalara bakıldığında, ilgisizlik ve vurdumduymazlık gibi nedenlerle gemide bulunan şartların hep birinci sınıftakilerin lehine ve üçüncü sınıftakilerin aleyhine çalıştığı ortaya koyulmuştur.

Bu örnek olaydan hareketle Titanik'te yolcuların farklı mevkilere ayrılmasında aşağıdaki ölçütlerden hangisinin dikkate alındığı söylenemez?

A) Gelir düzeylerinin farklı olması

B) Servet sahibi olup olmaması

C) Yaşam biçimlerinin aynı olması

D) Eğitim durumlarının farklı olması

E) Saygınlıklarının aynı olması

17. Toplumsal yapı; toplumun analizi yoluyla, çeşitli alt gruplardaki ilişkileri ve bu ilişkide alt grupların pozisyonu ile toplumdaki tüm temel grupların birbiriyle eşgüdümlenmesinin açıklıklanmasıyla ortaya çıkarılmış olur.

Buna göre toplumsal yapıya özgü açıklamaların aşağıdaki sorulardan hangisini cevapladığı söylenebilir?

A) Toplum ne yapar?
B) Toplum nasıl düzenlenmiştir?
C) Toplumsal değişmenin nedenleri nelerdir?
D) Toplumsal sapma nasıl engellenebilir?
E) Toplumsal rol ve statü ilişkisi nedir?

18. Toplumsal yapıda sosyal sınıflar her toplumun kültürü ve yaşam biçimine göre farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Ekonomi yönelimli bir toplumda sanayiciler ve işadamları yüksek statüye sahiptir. Ticari ve maddi değerlerin halkın davranışları üzerinde büyük etkisi bulunur. İnsanlar ekonomik faktöre diğer unsurlardan daha çok enerji ve zaman harcarlar.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi ekonomi yönelimli toplumlara yönelik bir özelliktir?

A) Toplumda yakın akrabalık bağları ve soyuyla övünme söz konusudur.
B) Toplumda merkezi odak noktası doğaüstü ve insan arasındaki ilişkilerdir.
C) Bu toplumlarda devlet diğer tüm toplulukların ve grupların düzenlenmesine karışır.
D) Toplumda yüksek gelir sahibi olmak üst bir statü sağlar.
E) Toplumda sosyal statü, diğer statü normlarından çok soy ölçütü ile ölçülür.

19. Bir toplumda alt tabakada yer alan bir ailenin üyesi olarak dünyaya gelen bireyin ne ölçüde üst tabakalara geçme imkânı bulduğu çeşitli sosyoekonomik koşullara bağlıdır. Bu koşulların belki de en önemlileri fırsat eşitliğinin sağlanması, rekabet etme önündeki engellerin kaldırılması ve eğitim imkânlarıdır. Tüm gelişmiş çağdaş toplumlar bu bakımlardan her çeşit toplumsal hareketliliği olanaklı kılan bir yapıya sahiptir.

Buna göre toplumsal hareketlilik için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Fırsat eşitliği tabakalar arası geçişe imkân tanıyan önemli bir faktördür.
B) Çağdaş toplumlarda tabakalar arası geçiş mümkündür.
C) Çağdaş toplumların bireye her türlü fırsat eşitliğini sağlamaları beklenir.
D) Bireylerin gelir düzeyinde ve saygınlıklarındaki farklılığa toplumsal hareketlilik denir.
E) Çağdaş toplumlarda bireylerin tabakadaki yerleri doğuştan edinilen statülerle belirlenmez.

20. Türk toplumu, cumhuriyetin ilk yıllarında, uzun süren savaşların ve belli dönemde uğradığı işgallerin etkisiyle büyük yoksulluk içinde bulunmuştur. Bu durum tabakalar arasında sosyal mesafenin mevcut olmadığını da gösterir. 1950 sonrası meydana gelen sanayileşme ve ekonomik büyüme şehirlerin büyümesine neden olmuş ve yeni sınıflar ortaya çıkmıştır. 1980'den günümüze ise Türk toplumu gelişmeye devam etmiş ve orta tabakayı geniş tutma hedefi taşımıştır.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki çıkarımlardan hangisi kesinlikle yapılamaz?

A) Günümüzde tabakalaşma piramidinde üst tabaka geniş yer tutar.
B) Cumhuriyetin ilk yıllarında alt tabakadaki nüfusun sayısı fazladır.
C) Savaş sonrasında tabakalar arasındaki farklılık büyük oranda ortadan kalkmıştır.
D) 1950'lerden sonra köylerden şehirlere hızlı göç yaşanmıştır.
E) Türkiye tarım toplumundan sanayi toplumuna doğru ilerlemiştir.